

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

29. De Causis iræ: & qui ad iracundiam procliues.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

Seneca l. 1.
de ira.
D. Greg.
Nyss. de 8.
beatitud.
Homerus
Iliad. 18.
D. Damasc.
l. 2.
Orthod.
fid. 6. 16.

rentibus, &c. quæ à Seneca lib. 9. de ira, & D. Gregorio Nysseno, de octo beatitudinibus, fufius describuntur.

In hoc tamen doloris æstu micillat spes vltionis, aliquo sensu iucunditatis: quam ob causam Homerus non nihil etiam mellis tribuit iracundiz.

Diuiditur porò ira à Diuo Damasceno in tres species: Prima appellatur *χολή*, & *χόλη*, quam bilem & indignationem vertit, quæ excitari solet, cum quis ob leue dictum aut factum statim exardescit; qui affectus cum cupiditate vltionis mixtus est, placaturque facilius.

Secunda est *μῆνις* (vbi perperam nonnulli *μῆνις* legunt) Iracundia est permanens & diuturna, qualis ea quæ in Achille describitur ab Homero, tot heroum funeribus, & miserima Græciæ ingemiscens clade vix satiata.

Tertia ab eodem appellatur *νόσος*, & *νόσος*, quæ (inquit) ira est reposita, ac recondita, vltiscendi occasionem captans; in quo certe eadem ferme est, ac *μῆνις*.

Alij non *νόσος*, sed *μῆνις* tertio loco ponunt, quam Eustatius *ὀργὴν ἰσχυρὰν* iram prorsus à mente alienatam, præcipitem, insanam; Latini, furorem nominant: & talis est ea quæ à Gregorio Nysseno cum energumensorum affectibus comparatur.

Eadem enim (inquit) iratis, quæ Energumenis accidunt. Sanguine diffusi ac distorti eorum qui à Dæmone torquentur, sunt oculi, lingua præceps, voces præruptæ, ac latranti similes, quassatio capitis, manuum stolidi motus, pedes instabiles, totius corporis concussio. Hæc sunt irato & dæmoni communia. Hoc vno duntaxat differunt, quòd vnum voluntarium malum est, alterum non est.

De causis iræ, & qui ad iracundiam proclines.

CAPVT XXIX.

Iracundiz causas, ingeniosè, vt solet, & feliciter, est persequutus Aristoteles, libro secundo Rhetoricorum.

Sex sunt (inquit) præcipuè, quæ iratos afficiunt, dolor, impedimentum, vehemens cupiditas, despicientia præsentis status, offensio

præter expectationem, quædam circumstantiæ. Vnde sex genera eorum colligit, qui facilius irascuntur:

Primum est, eorum qui dolent propter aliquam despicentiam; quæ causa iræ maxima est, & cæterarum omnium origo. Quò autem quisque vel dignitate clarior est, vel gloriæ cupidior, eò magis despectus irritatur.

Hinc illæ querimoniz Iunonis apud Senecam in Hercule furente, & apud Virgilium.

Ast ego, quæ diuim incedo reginam!

Cuius rei memorabile est ira Narsetis argumentum: cum enim ille animosus Eunuclus, & rei militaris gloria præstantissimus, Totilam Gothorum Regem, Martio vigore & spiritum planè ingentem debellasset, mox incondantis fortunæ ludò iactatus, non modò Italiæ præfectura spoliatus, sed à Sophia Imperatrice impotentis animi formiaa probris concussus est: Quippe illa dicebat,

Narsetem ad pensa & laniis esse relegandum.

Quæ vox nimis petulaenter effusa, egregij spiritus & roboris ducem, mirum in modum efferauit. Nec mora se Iustino Imperatori, & Sophiæ eius vxori eam telam orlurum dixit, quam nulla eorum vis aut industria posset retexere: quod squalitit, cum Longobardos à regionis suæ squallore, ad fertiles Italiæ campos euocauit: quorum armis magna Italiæ pars Imperatori detracta est, tantum veneni habuit maliebris calumnia.

Secundum: qui in rebus suis aliquo afficiuntur impedimento, siue aperte quis obstat, & refragetur, siue cum possit, minimè faueat: vsi quis sienti potum denegat, aut famelico panem.

Tertium: Ad iram propensissimi sunt, qui vehementi aliqua cupiditate trahuntur, vt ægrotantes, paupertate laborantes, sicientes, amantes, *genus irritabile*.

Quartum: quorum præsens status despicitur, vt ægrotans, in ijs quæ pertinent ad morbum: paupertate laborans, in ijs pertinent ad paupertatem: Bellator in his quæ ad bellum. Cuius contemptus manifestissima sunt exempla. Quibus enim furijs agitur Philoctetes apud Poetas, ob morbum despectus, & à Græcorum exercitu seicnetus: Quibus iræ motibus obnoxij sunt, qui ob vitium aliquod corporis, aut notam deformitatis, irridentur: Coraelius Senator, cum à Domitio Corbulong struthiocamelus depilatus vocaretur,

ia con-

confessu grauisimo Senatūs lachrymas non tenuit.

Hipponax Poëta cum esset singulari oris deformitate, ideò que à ludibundis pictoribus depictus, & in derisum publicum propositus, adeò excanduit, vt derisionis authores impulsorēque, furioso carmine ad suspendium adigeret. Pauperes verdè grauius contemptum ferunt, si antea diuites extiterint, & eò miseriarum delapsi, a suis etiam despiciantur. At milites, & poëtae, ceterique scriptores, ipsi etiam opifices, facillimè stomachantur, si in ijs quibus florere se laudibus cupiunt, parui peccantur. Sub Boleslao III. Polonoium Rege, Palatinus quidam Polonus, cui Rex in opprobriū ignauit, leporis pellem, colum, & fulum miserat, tam iniquo tulit animo, vt sibi ipsi violentas afferret manus.

Herodes Atticus, cum adhuc adolescens coram Antonino Imperatore perorans, præ timore & conturbatione mentis obmutisset, contemptum veritus, pene se in Istrum desperatione proiecit.

Titus Labienus ingenio suo superstes (vt ait Seneca) esse noluit, sed eius libris ex S. C. combastis, vltro se in maiorum suorum monumenta ferri atque includi voluit. Tanta crux est gloriæ cupidis desipientia.

Quintum; vehementius irritantur qui præter expectationem offenduntur, maximè ab ijs quos sibi beneuolos & amicos fore existimabant. Sicut enim insperata boni species, vbi primùm obiecta est, maiori iucunditate sensus perfundit: sic etiam doloris minimè expectati, grauius percellit iniuria.

Ad summam enumerantur, qui certis quibusdam horis & temporibus turbantur, & vt maria, ventis cieri commoueri que solent.

Nec satis fuit Aristoteli, hæc in genere enumerasse: septemdecim deinde causas specie profequitur, e quibus excitari consari que solita est iracundia. Hæ sunt, sublatio, insultus, detrimentum contumeliosum, maledictum, amicitia desiciens, consuetudo honorandi omittenda, ingrati animi signum; nulla existimatio, officium sperum, gaudium in aduersis, neglectus, auscultatio aut inspectio malorum, desipientia in rebus caris, nulla gratiarum actio, dissimulatio, beneficentia in alios, & non in ipsos, obliuio; ad summam contemptus apud eos à quibus gratiam & famam colligere qui irascuntur, vehementer cupiunt.

Ad hæc cuiusque ingenium, natura, temperies, ætas, conditio, diligenter eruat consideranda, e quibus plurimum momenti in iram deriuatur. Non opus est in his immorari pluribus, nimis multe causæ sunt, & nimis promptæ, quæ iratos faciunt; longè opportunius est de tractatione, & moderatione huius affectus differere.

De concitando odio, & iracundia.

CAPVT XXX.

Hæc erunt igitur capita, per quæ odij & iracundiæ vis facillè inardescet: nuac autem modos & exempla, affectuumque in eo genere varietatem exequamur.

Primum artificium est Oratoris ad animos iam suspicionibus exulceratos, & mediocriter inflexos, accedere, quo facillius motum concipiant. Vt enim in corpore humano, si ad humores malè affectos, ipsa cœli ratio atque intemperies accesserit, tantò citius vis morbi inualefcit: Sic animum præuijs iam simultatibus leuiter occupatum, vel ad eas ipsas suscipiendas, natura atque ingenio dispositum, acrioris flammæ vis corripit, correptumque facillius incendit.

Hoc M. Tullius in accusatoribus Deiotaræ animaduertit; qui cum ad vlceras Cæsaris aures accessissent, eas in tranquilla etiam mente simultates excitauit, quas vix disertissimi oratoris facundia potuit restinguere.

Secundò: Ipsi personæ quæ damnum intulit, species quædam indigna, atrox, crudelis, funesta, quantum res patitur, exprimenda est, quo iniuria quæ inde profecta fuerit, grauior & minimè toleranda videatur.

Tertiò, eius ipsius qui læsus est, vt occurrerit, comparanda erit innocentia, virtus, sapientia, conditio, dignitas, cum personæ quæ læsit, improbitate, scelere, barbarie, indignitate.

Quartò, iniuria illata per graues hypotyposes oculis subiicienda, sublimibus figuris, vt exclamationibus, apostrophis, prosopopœis, aganactes; & cæteris erit excitanda.

Quintò, comparatione minorum factum erit exaggerandum, & varia exempla etiam magnarum iniuriarum colligenda, quæ cum hac vna improbitate collata, longè minora videantur.

Sextò,

Geom. l. 6

Philos. in Herode.

Magna crux gloriæ desipientia.

Causa iracundiæ 17. ab Aristotele.